

SZAKTÖRTÉNET

BEVEZETŐ GONDOLATOK A LÉGIDESZANT ÉS LÉGI SZÁLLÍTÁSÚ CSAPATOK ALKALMAZÁSÁNAK, SZERVEZETÉNEK ÉS HADITECHNIKAI ESZKÖZEINEK VIZSGÁLATÁHOZ

Turcsányi Károly – Hegedűs Ernő¹

A légideszant csapatok létrejötte, alkalmazásának elmélete és gyakorlata, sajátos haditechnikai eszközrendszerének kialakulása és fejlődése, a hadtudományban már többször került az érdeklődés középpontjába.

Korunk katonai alkalmazásaira támaszkodva megállapíthatjuk azt, hogy a NATO szövetséges erők feladatai jelentős mértékben igénylik és a jövőben még inkább igényelni fogják a légideszant csapatok által képviselt képességek meglétét, azok bővítését, illetve továbbfejlesztését. Ezt a jelen bevezető cikkben leírtakkal kívánjuk alátámasztani, és mértékadó haderők történeti példáin keresztül szándékozunk a következőkben megerősíteni, igazolni.

A légideszant csapatok vizsgálatát **1930-tól napjainkig** kívánjuk elvégezni. A vizsgálat tárgyát azoknak az országoknak a légideszant csapatai képezik, amelyek jelentős hadikultúrával és háttérparral rendelkeznek, nagyméretű fegyveres erőket építettek ki, és megfelelően nagy erőforrásokat mozgósítottak a légideszant terület fejlesztésére. Ezeknek a feltételeknek az angol, az amerikai, a szovjet illetve az orosz, továbbá a német fegyveres erők légideszant csapatai feleltek meg. Természetesen a vizsgált tárgyát képezik a korszakra vonatkozó magyar tapasztalatok is. **Két korszakra bontva tárgyaljuk a témát:** először 1930-tól 1945-ig, a második világháború befejezéséig, majd 1945-től napjainkig.

---

¹ Prof. Dr. Turcsányi Károly nyá. mk. ezredes, ZMNE VSZTK Haditechnikai és minőségügyi tanszék, tanszékvezető egyetemi tanára.

Hegedűs Ernő százados, MH HTEK.

A légideszant csapatok alkalmazásának aktualitása

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy napjainkban, amikor Európa-szerte és hazánkban is csökkentik a haderő méretét, milyen jövő vár a légideszant és légi szállítású alakulatokra, milyen aktualitással bír a fejlesztésük?

A légideszant csapatok előtérbe kerülésével kapcsolatos kérdésekre úgy próbálunk választ adni, hogy áttekintjük a közelmúlt légideszant alkalmazásainak általános harcászati-hadműveleti tanulságait, vizsgáljuk a légideszant csapatok lehetséges szerepét, különösen a terrorizmus elleni harcban, végül pedig áttekintjük a Magyar Honvédség légideszant csapatok fejlesztésével kapcsolatos jelenlegi célkitűzéseit.

A közelmúlt katonai tevékenységeiben a légideszant csapatok egyre fokozódó szerephez jutottak. A hidegháborús korszak atomfegyverek alkalmazására épülő harcászati-hadműveleti elveit a nyolcvanas évek közepétől inkább a hagyományos hadviselésre koncentráló elvek váltották fel. Olyan korszerű hadviselési elgondolások jelentek meg, mint az amerikai „*Airland Battle*”², illetve a szovjet „*hadműveleti manővercsoport*”³ alkalmazása. Mindkét esetben a mélységi harc megvalósítását célzó elgondolás a gépesített erők és a támogató légierő szoros együttműködésére és a légideszant csapatok bevetésére épít. Az 1991-es Öböl háború folyamán sor került *a második világháború óta legnagyobb*, hadosztályszintű, „*Cobra*” *fedőnevű légideszant hadművelet*⁴ *végrehajtására. A légideszant hadműveletet* a szárazföldi haderő mélységi műveleti elveivel⁵ összhangban hajtották végre. *Mindez a NATO fegyveres erők légideszant csapatainak ismételt előtérbe kerülését sugallja a hagyományos háború megvívása folyamán.* Ezt tükrözik a szervezeti változások is, mivel az utóbbi évtizedben létrehozott katonai szervezetek, mint például a **NATO Többnemzetiségű Gyorsreagálású Hadtest (Allied Rapid Reaction Corps - ARRC)** nagy arányban tartalmaz légideszant szervezeti eleme-

---

² FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. 12 és 127. o.

³ Kőszegvári Tibor: Katonai stratégiák és doktrínák a hidegháború korszakában. 28. o.

⁴ MG John E. Miller – M Daniel P. Bolger: Going Deep: Division Air Assault Operations. 2-12. o.

⁵ FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. 126-131. o.

ket.⁶ Ugyanakkor az orosz haderőreform is kiemelt helyen kezeli a légi-deszant alakulatok kérdését, és arányuk növelésére törekszik a haderőn belül.

Napjaink NATO biztonságpolitikai elvei szintén a légi-deszant és légi szállítású csapatok szerepét hangsúlyozzák. Mivel a hidegháborús évekhez képest gyökeresen megváltozott a biztonságpolitikai környezet, így megváltozott a NATO fegyveres erők feladatrendszere is. Jelentős mértékben csökkent egy hagyományos konfliktus kirobbanásának veszélye, ezért nagy összefegyvernemi kötelékek harctevékenysége kevésbé valószínű. Ugyanakkor az utóbbi évtized folyamán más típusú fenyegetések és feladatok kerültek előtérbe, amelyeket a hagyományos haderő nem tudott és ma sem tud igazán kezelni. Ezek közé tartozik a válságkezelés, a béketeremtés és a békefenntartás, illetve egyre növekvő fontossággal a terrorizmus elleni harc. A koszovói háború hadműveletei és a békefenntartó műveletek rámutattak arra, hogy a NATO európai fegyveres erői nem rendelkeznek megfelelő mennyiségű precíziós eszközzel, illetve telepíthető erővel. Mindez felgyorsította a NATO reformfolyamatát. Az 1999. áprilisi washingtoni csúcstalálkozó döntései kimondták, hogy *egyik fő fejlesztési irányként a telepíthetőség és a mobilitás fokozását, lényegében könnyen szállítható, gyors reagálású alakulatok létrehozását kell kijelölni.*

A 2001. szeptember 11.-i terrortámadás megmutatta, hogy a biztonsági érdekek NATO-országok határain túli védelme előtérbe kell kerüljön, így a terrorizmust még a bázisán számolhatják fel. Ezek a területek – Afganisztán, Irak, és a jövőben esetlegesen célterületté váló országok – azonban messze nem rendelkeznek azzal a fejlett vasút és úthálózattal, amellyel a NATO az európai hadműveleti területen a hidegháborús időszakban számolhatott. A 2002. évi prágai NATO csúcsertekezleten ezért ismét *hangsúlyozottan előtérbe került a csapatok gyors telepíthetősége és ezzel összefüggésben a légi szállítás, illetve a légi szállításra alkalmas alakulatok felállítása.* Mindez a könnyűlövész alakulatok, azok között is ejtőernyős és a helikopteres légi mozgékony képességekkel bíró légi-deszant, illetve a légi szállítású csapatok előtérbe kerüléséhez vezetett. Könnyű szállíthatóságuk mellett az ilyen alakulatok a legalkalmasabbak az alacsony intenzitású fegyveres küzdelem kategóriájába sorolható terrorizmus elleni harc megvívására. Döntés született egy, a terrorizmus elleni harc feladataira alkalmas, telepíthető, magas készen-

---

⁶ Kőszegvári Tibor: Hadviselés a 21. században, 22 és 39. o.

létű **NATO Reagáló Erő** létrehozásáról is, amely a tervek szerint 2006-ban éri el teljes műveleti képességét. *A könnyű, légideszant és légi szállítási alakulatok tehát a terrorizmus ellen, a NATO országok területén kívül végrehajtott műveletek egyik fő elemévé váltak.*

A légideszant alakulatok alkalmazása a NATO államok saját területén folytatott terrorizmus elleni harcában is mind nagyobb szerepet kap, mivel ezeket a feladatokat a rendvédelmi szervezetek egyre inkább csak katonai erő bevonásával képesek ellátni.⁷ Az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok jellegüknél fogva - kis csoportok, könnyű fegyverzet, légimozgékony képességek és magas szintű kiképzés – alkalmasak a terrorizmus elleni harc belföldi megvívására is. Alkalmazásukra számos példa létezik.

A mélységi felderítő és különleges hadviselés eljárásra épülő terror-elhárító alakulatra a legjellegzetesebb példa az – számos ország által mintaként követett – angol **Különleges Légi Szolgálat (Special Air Service – SAS)** és az azon belül felállított **Terrorista Elhárító Részleg.**⁸ Az amerikai fejlődési tendenciák – például a **Delta Force** terrorelhárító alakulat⁹ felállítása – és a vonatkozó szabályzatok¹⁰ – azt mutatják, hogy a terrorizmus elleni harcban kiemelt szerepet kapnak a légideszant alakulatok.

Az angolszász gyakorlattól némileg eltérő modell szerint szervezték meg **a terrorizmus elleni harcot az európai országokban**, ahol általában azt a lehetőséget választották, hogy a terrorelhárító alakulataikat a rendőrség, vagy a félkatonai jellegű csendőrség erőiből szervezik meg. A kilencvenes évektől azonban az európai országok is sorra-rendre hozzák

---

⁷ Kőszegvári Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I. 23-24. o.

⁸ Terry White: A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992. 139-141. és 161-163. o.

⁹ Ryan – Mann – Stilwell: A világ különleges katonai alakulatai, Ventus Libro Kiadó, Budapest 2003 135. o.

¹⁰ FM 57-35 Tábori kézikönyv: Légimozgékony műveletek. (Airmobile Operations) 35. o.

létre terrorelhárító alakulataikat a hadseregen belül¹¹ így – hazánkban is¹². – kialakulóban van egy kettős modell.

Összességében elmondható, hogy az államok belterületén folytatott terrorelhárító tevékenység napjainkra a katonai erő – konkrétan az ejtőernyős mélységi felderítő alakulatok – alkalmazása, illetve bevonása felé fordult. Mindez speciális kiképzést, fegyverzetet és felszerelést igényel.

A Magyar Honvédség haderő-fejlesztési folyamatai is követték a NATO biztonságpolitika Washingtonban és Prágában végbement változásait. A Magyar Honvédség egészét érintő Védelmi Felülvizsgálat a prágai csúcserkeztet elveinek szellemében vetette fel egy hosszú távú haderő átalakítás szükségességét. Többek közt megállapították, hogy „*A legutóbbi háborúk tapasztalata az, hogy nagymértékben megnövekedett a különleges egységek szerepe és jelentősége. Ezek az egységek méretükhöz és költségükhöz képest rendkívül jelentős eredményeket tudnak elérni.*”¹³ Ebből következően a **34. Bercsényi László Felderítő Zászlóalj** bázisán felállításra kerül egy különleges műveleti zászlóalj, amely továbbra is az ejtőernyős légideszant harcéljárásait alkalmazva látja el feladatait, többek közt a terrorizmus elleni harcra történő felkészülést. Ez az alakulat hivatott század szinten biztosítani a NATO Reagáló Erők felé felajánlott alegységet is. A **Védelmi Felülvizsgálat** lényeges szemléletváltozáshoz vezetett a határbiztosítás területén is, mivel úgy mond a „*légi mozgékonyságú határbiztosítás került előtérbe.*”¹⁴ Egyéb feladatai mellett ebben is nagy szerepet kap az **1. Könnyű Vegyes Ezred** bázisán létrejövő könnyű lövészzászlóalj, amely továbbra is fenntartja helikopteres légimozgékonny képességeit. Az ejtőernyős, illetve a helikopteres légideszant alakulatok tehát – alaprendeltetésükből fakadó feladataik mellett – megtalálták helyüket az új feladatrendszeren belül is.

---

¹¹ Ryan – Mann – Stilwell: A világ különleges katonai alakulatai, 22; 26; 69; 73; 80; 104; 109; 110; 124; 129; 130; 131; 207 o.

¹² Együttműködési megállapodást írt alá a BM és a HM a terrorizmus elleni küzdelemben érintett egységek közös kiképzéséről. A BM Terrorelhárító Szolgálat és a 34. Bercsényi Miklós Felderítő Zászlóalj terrorizmus elleni harcra kijelölt mélységi felderítő százada folytat közös kiképzést.

¹³ Úton a XXI. század hadserege felé: Juhász Ferenc honvédelmi miniszter 2003. 07. 31.-én Interneten közzétett összefoglalója a Védelmi Felülvizsgálat eredményéről HM KFI 6. o.

¹⁴ Uo. 7. o.

A Védelmi Felülvizsgálat megállapította, hogy könnyű, mobil, magas készenlétű és telepíthető szárazföldi erőre van szükség. Kimondta, hogy *„a telepíthetőségnek több összetevője van, az egyik legfontosabb a stratégiai szállítási képesség valamilyen formában történő biztosítása.”*¹⁵ A NATO jelenlegi értelmezésében ez a stratégiai szállítási forma *főként légi szállítást* jelent. A magas készenlét és a gyors reagálás követelménye szintén az erők egy részének légi szállíthatóságát követeli meg. *A kívánt képességek eléréséhez két tényező szükséges: egyfelől stratégiai légi szállító képesség, másfelől légi szállításra alkalmas, légi szállítható - például könnyűlövész – alakulatok. Ezek olyan haditechnikával, tüzérségi eszközökkel, illetve harcjárművekkel kell rendelkezzenek, amelyek tömegükből és térfogatukból adódóan légi úton szállíthatóak.*

A NATO prágai csúcsertekezletén hazánk felajánlotta, hogy a két felállítandó szárazföldi dandár egyike bárhol bevethető, telepíthető formában kerül kialakításra. Jelenleg csak a fent említett ejtőernyős felderítő zászlóalj és a helikopteres légimozgékony zászlóalj szállítható teljes egészében, a NATO legnagyobb számban rendelkezésre álló szállító-repülőgéptípusával, a **C-130** közepes szállító repülőgéppel. A **BTR-80** légi szállítása ezzel a típussal nem megoldható. Ugyanakkor a technikai fejlesztési célkitűzések és tendenciák alapján feltételezhető, hogy a légi szállításra is alkalmas alakulatok felállítása területén, a Magyar Honvédségen belül is teret nyer egy haditechnikai-fejlesztési szándék. A hosszú távú haderő fejlesztési koncepció a jelenleg is rendelkezésre álló ejtőernyős és helikopteres légideszant alakulatok mellett további, *haditechnikai eszközeik műszaki paramétereit alapján légi szállításra is alkalmas könnyűlövész egységek* felállítását tűzte ki célul. A két könnyűlövész zászlóalj számára *új lövésszállító járművek beszerzését vették tervbe.*¹⁶ A beszerzésre kerülő 105 mm-es könnyű lövegek¹⁷ és az ezzel felszerelt alakulat szintén alkalmas arra, hogy légi úton szállítsák. *A tervezett haditechnikai beszerzések tehát tudatosan olyan haditechnikai eszközöket céloznak, amelyek lehetővé teszik az ezekkel felszerelt katonai szervezetek légi szállítását.*

---

¹⁵ Uo.6.o.

¹⁶ Az Országgyűlés 14/2004. (III. 24.) határozata. A katonai szaksajtóban felmerült típus, a Dingo páncélozott szállító harcjármű egyetlen előnye a BTR-80 típusú járműhöz képest, hogy C-130-as szállító repülőgéppel szállítható.

¹⁷ Uo.

Külön szükséges megemlíteni a *stratégiai légi szállító képesség fejlesztésének* helyzetét. A NATO szállítási alapelvei szerint a nemzeti erők műveleti területre szállítása nemzeti feladat, ezért a Szövetség már több esetben is fejlesztési javaslatként fogalmazta meg hazánk felé egy a jelenleginél nagyobb, közepes szállító repülőgépekre alapozott saját légi szállító képesség létrehozását.¹⁸ *Kormányhatározat szintjén fogalmazódott meg a közepes szállító helikopterek beszerzésének jövőbeni szándéka is.*¹⁹

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy a légideszant alakulatok haditechnikai eszközeinek fejlesztése, vagy legalábbis a kor színvonalán tartása a jövőben egyre inkább a korszerű összefegyvernemi harc megvívásának alapvető feltétele. Emellett a légideszant csapatok hatékonyan képesek kiszolgálni az olyan újonnan felmerült igényeket, mint a terrorizmus elleni harc, a mozgékony határvédelem, a gyors reagálás és a telepíthetőség. A taktikai és stratégiai légi szállító kapacitás, illetve a légideszant és a légi szállítású alakulatok fejlesztésének igénye a fentiek alapján egyaránt indokoltan jelenik meg a Szövetség és a hazai fejlesztési tervekben. A Védelmi Felülvizsgálat alapján a jövőben a Magyar Honvédség harcoló erőinek gerincét képező hét könnyűlövész zászlóalj közül egy már jelenleg is helikopteres légimozgékony képességekkel rendelkezik, további egy zászlóalj ejtőernyős légideszant technikán alapuló különleges műveleti feladatokat lát majd el, emellett további két zászlóaljat új, könnyű, légi szállítható harcjárművekkel szerelnek fel. Így elmondható, hogy a közeljövőben a légideszant és légi szállítású kategóriába sorolható alakulatok aránya meglehetősen magas.

A légideszant csapatok vizsgálatára alkalmazott módszerek

A légideszant csapatok komplex vizsgálatának alapja a rendszerszemlélet. „A rendszerszemlélet módszere a bonyolult rendszerek esetében az elemek, a funkció, a struktúra és a folyamat vizsgálatát egyaránt elvégzi. A rendszer összetevőinek, alkotóinak elemzésén túl vizsgálja a rendszer egészét is, mivel azt lényegi jellemzőinek elvesztése

---

¹⁸ Ez hozzávetőleg 4-8 db C-130-nak megfelelő szállító kapacitás. Számos külföldi példa létezik az erre a célra alkalmas katonai szállító repülőgépek szabad kapacitásának értékesítésére a polgári piacon, ami jelentősen csökkenti a légi szállító képesség költségeit.

¹⁹ Uo.

*nélkül nem lehet részekre bontani, és csak a részeken keresztül nem lehet megismerni.*²⁰

A légideszantok rendszerszemléletű vizsgálatakor **a rendszer elemei** a vizsgált haditechnikai eszközök és a deszant csapatok állományát adó élőerő. **A rendszer funkciójának** az az elmélet felel meg, amely a légideszant csapatok alkalmazásának alapját képezi. A rendszerelmélet *struktúra* fogalmát a légideszant csapatok szervezet felépítése fedi le. **A rendszerhez kapcsolódó folyamatnak** a harc megvívása során alkalmazott harcászati módszerek, illetve maga a harc megvívása az értelmezése. A rendszer környezetét a légideszant csapatokkal együttműködő, vagy a deszant tevékenységét meggátolni hivatott katonai szervezetek jelenthetik. **Munkánk során megismerni és bemutatni törekszünk a komplex vizsgálat valamennyi, nevesített összetevőjét, azoknak a sikerekben és a kudarcokban játszott szerepét, és a közöttük felfedezhető összefüggéseket, szinergiákat.**

A haditechnika, a harcéljárás és a katonai szervezet kölcsönhatásait feltáró törvényszerűség²¹ rámutat arra, hogy a tudományos-technikai haladás a hadügy területén a haditechnikai eszközök fejlődéseként jelenik meg. A haditechnikának ez a fejlődési folyamata nem egyenletes, időszakonként a tudományos-technikai fejlődés és innováció összegződése minőségi ugrásokat eredményez, ami elvezet egyes haditechnikai eszközcsoportok ugrásszerű fejlődéséhez és végső soron a hadügy forradalmához. **„A technikai felszereltség – a katonai erő leggyorsabban, legdinamikusabban változó összetevője – növekedése elkerülhetetlenül magával hozza a hadügy valamennyi területén új vonások megjelenését.”**²² Tehát ha a haditechnikában minőségi ugrás következik be, akkor a hadügy minden területén jelentős, meghatározó változások zajlanak le, mivel megváltoznak a hadművelési elméletek és a harcéljárások, illetve a katonai szervezetek is. Sorrendiségét tekintve az ugrásszerű fejlődés következtében létrejött új haditechnikai eszköz, vagy eszközök harci hatékonysága – **„a harci alkalmazás során szerepet játszó valamennyi fontos jellemző integrált kifejezése”**²³ – határozza meg az új harcéljárást, ami gyakran új katonai szervezet létrehozását vonja maga után. **Ezek a**

---

²⁰ Dr. Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz. 84. o.

²¹ Uo. 83-93. o.

²² Uo. 85. o.

²³ Uo. 88. o.

tényezők, rendszerelemek hatással vannak egymásra: a katonai szervezet befolyásolhatja a harcéljárást, illetve a harcéljárás hatással lehet a haditechnikai eszközökre.

A légideszant csapatok haditechnikai eszközei

A légideszant csapatok felszerelésének, fegyverzetének, harcjárműveinek és légi szállító eszközeinek technikai elemzése alapvetően a szállítókapacitás, és a szállítandó felszerelés egymáshoz való viszonyának vizsgálata. A légideszant csapatok légi szállítóeszközei, a szállítandó felszerelés és fegyverzet, illetve a harcjárművek rendelkeznek egy sor speciális műszaki megoldással, amely fokozott tüzerőt, védettséget és mozgékonyt biztosít minimális tömeg és térfogat mellett. Vizsgálatunk tárgyát főképpen az képezi, hogy ***melyek ezek a speciális műszaki megoldások vagy konstrukciók, és ezeket milyen mértékben sikerült megjeleníteni egy-egy vizsgált ország légideszant*** csapatainak haditechnikai eszköztárában.

A fegyverzet, a harcjárművek és a tüzerési eszközök a szállítandó haditechnikai eszközök összetett csoportja. Kérdésként merül fel az adott ország légideszant csapatainak vizsgálatakor, hogy milyen mértékben sikerült megvalósítani a harcjárműveknél és a tüzerési eszközöknél azokat a műszaki megoldásokat, könnyű szerkezeti kialakításokat, amelyek elősegítik a légi szállítást. A tüzerési eszközök esetében megvizsgáljuk, hogy új anyagok és a szokásostól eltérő műszaki megoldások felhasználásával sikerült-e hatékony könnyű tüzerési eszközöket létrehozni. A harcjárművek esetében megvizsgálandó, hogy az adott ország kifejlesztett-e olyan kis tömegű harcjárműveket, amelyeket a légideszant csapatok felhasználhattak harcok megvívása folyamán. ***Vizsgáljuk azt is,*** hogy ezek a légi szállításra alkalmas könnyű harcjárművek milyen mértékben feleltek meg a kor követelményeinek a tüzerő, a védettség és a mozgékonyt területén.

A rendelkezésre álló légi szállítókapacitást abból a szempontból vizsgáljuk, hogy milyen tömegű és térfogatú haditechnikai eszköz és élőerő szállítására alkalmas, mivel ez szoros összefüggést mutat a légideszant földet érést követően elérhető mobilitásával, tüzerével és védettségével, így közvetlenül befolyásolja a harcfeletadati sikeres végrehajtását. A szállító-repülőgépek műszaki paraméterei közül kiemelt figyelmet szentelünk a hasznos terhelésnek és a szállítóterület geometriai méreteinek, illetve a tehertér-ajtó kialakításának és méretének. A futómű megoldása is vizsgálat tárgyát képezi, mivel feltételezhető, hogy a leszálló zóna minő-

sege iránti érzékenység közvetlenül befolyásolja a deszant harcának sikerességét. A légi szállítókapacitás és a deszant-technika vizsgálatakor nagy hangsúlyt fektetünk a különféle szállító-vitorlázógépek és a személyi, illetve teher ejtőernyő-rendszerek minőségére. Kiemelt vizsgálati területként kezeljük a nehéz haditechnikai eszközök légi szállításának és deszantolásának kérdését, mivel feltételezhető, hogy ezek mennyisége meghatározó jelentőségű volt a deszant harcának megvívásakor. A nehéz haditechnikai eszközök csoportjából *külön kiemelendő, a harcjárművek légi szállításának és deszantolásának problémája, mivel a legújabb, légideszant harcászatra vonatkozó elméletek éppen ezeknek az eszközöknek a meghatározó szerepét hangsúlyozzák.*²⁴

A harcszerű körülmények között terepre leszálló légideszant alapvető szállítóeszköze korszakonként más és más volt.

Az 1930-tól 1955-ig terjedő szakaszban az erre alkalmas eszköz a szállító vitorlázó repülőgép. A második világháború folyamán *igen nagy számban alkalmaztak szállító vitorlázógépeket.* A jelentős méretű légideszant csapatokkal rendelkező országok légideszant hadműveleteinél ezek alkották a légi szállítókéesség legjavát. A vitorlázógépek ugyanis 3-8 tonnás, esetenként 20 tonnát is elérő teherbírásukkal képesek voltak a légideszant csapatok nehézfegyverzetének, gép és harcjárműveinek szállítására.²⁵ és deszantolására szinte bármely kiválasztott terepszakaszon. A második világháború nagy légideszant hadműveletei folyamán igen nagy mennyiségű harci alkalmazási tapasztalat gyűlt össze a szállító vitorlázógépekről és az általuk szállított és deszantolt könnyű harcjárművek, illetve tüzérségi eszközök szerepéről.

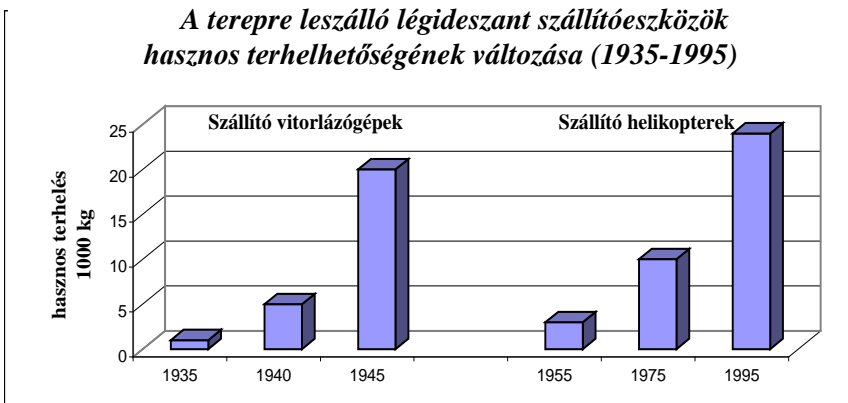
Az 1955-től napjainkig terjedő időszakra viszont már a helikopterek alkalmazása jellemző a terepre leszálló légideszantanál. A tömeges ejtőernyős deszant alkalmazását az ötvenes évektől kezdődően kezdte kor-

---

²⁴ Reinhard Marek: Ejtőernyős páncélelhárító zászlóalj. Truppenpraxis, 1992/6.

²⁵ Mrazek, James E.: Fighting Gliders of World War II. St. Martin's Press, New York, 1982.

látozni *a légvédelmi eszközök egyre intenzívebb fejlődése*²⁶, ezért a helikopteres szállítás még fokozottabban előtérbe került. A harcjárművek deszantolásához szükséges 16-24 tonna teherbírású nehéz szállítóhelikopterek²⁷ csak a nyolcvanas évek közepétől állnak rendelkezésre. A második világháborút követő valóban nagy léptékű légideszant hadművelet csak az 1991-es Öböl-háború folyamán került végrehajtásra.²⁸ A helikopterekkel végrehajtott nehéztechnika deszantolására jóval kevesebb tapasztalat mint a második világháború vitorlázógépes szállításaira. Ezért *érdeemes analógia keresésére egy olyan korábbi korszak felé fordulni, amikor egy korszerű helikopterhez hasonló kapacitású és hasonló harcászati szereppel bíró légi szállítóeszköz háborús alkalmazása folyamán gazdag tapasztalati anyag gyűlt össze.*

²⁶ A modern haditechnika enciklopédiája Guliver kiadó, Budapest 2001. 60-62. o. A légvédelmi tüzérség, különösen a hatékony önjáró csapatlégvédelmi eszközök (gépágyúk) megjelenése már a második világháborúban érzékeltette hatását a légideszant hadműveletek viszonylatában. Nagyméretű repülőgépeket már ekkor is csak ritkán vetettek be a légideszant, illetve a légi szállítás feladataira az ellenséges mélységben. Az ötvenes-hatvanas években a légvédelmi rakéták megjelenésével a nagyméretű teherszállító gépek alkalmazása légideszant feladatokra egyre bonyolultabbá vált. A nyolcvanas évekre ezt a folyamatot betetőzte a kézi légvédelmi rakéták széles körű elterjedése, ami végképp korlátok közé szorította a nagyméretű repülőgépen szállított ejtőernyős deszant lehetőségeit, és előtérbe kerültek a helikopterek.

²⁷ A Sikorsky S-80/CH-/MH-53 helikopter és a valamivel korábban megjelenő, de kis darabszámban gyártott Mil Mi-26

²⁸ FM 100-5 Táborig kézikönyv: Hadműveletek. Kiadja a MH Vezérkara, Bausz Kft, Budapest, 1997. 131

A táblázatban a terepre leszálló légideszant szállítóeszközök hasznos terhelését elemeztük, mivel ez az a deszanteljárás, amellyel nagy tömegű terhek deszantolhatóak, ugyanakkor nem igényel betonozott leszállópályát, ami növeli a harcászati rugalmasságot, és növeli a deszant lehetőségeit. *A táblázatban ábrázolt adatok alapján azt feltételezzük, hogy a második világháború szállító vitorlázó repülőgépei olyan hasznos terhelhetőséggel bírtak, amihez hasonló paraméterek csak a nyolcvanas évektől jelentkeztek a helikopterek vonatkozásában. Ennek alapján tehát vizsgáljuk annak a hipotézisnek az érvényesülését, miszerint a második világháború nehéztechnika deszantolásával kapcsolatos tapasztalatai – bizonyos korlátozásokkal - előre vetíthetőek napjaink légideszant harcászatára.*

A légideszant csapatok harceljírásának és alkalmazásának tapasztalatai

A légideszant csapatok harceljírását, illetve a légideszant csapatok alkalmazásához kötődő hadműveleti elméletek vizsgálatát először a húszas-harmincas évektől kezdődően a második világháború végéig követjük nyomon. A légideszant csapatok helyét, szerepét és alkalmazását magába foglaló elméleteket, valamint a légideszant csapatok konkrét alkalmazási tapasztalatait szerves egységben vizsgáljuk.

A hadműveleti elméletek bemutatásánál természetesen elsősorban azt keressük, hogy mekkora szerephez jutnak a légideszant csapatok: azaz az adott elméletnek szerves részét képezi alkalmazásuk, vagy csak lehetőségként szerepel ilyen erők bevetése. Azok a meghatározó jelentőségű hadműveleti elméletek képezik vizsgálat tárgyát, amelyek a húszas-harmincas évek folyamán megfogalmazták a korszerű gépesített hadviselés alapjait. A hadműveleti elméletek ismertetése mellett bemutatjuk azok kidolgozóit is.

A harceljírások vizsgálatakor figyelemmel kísérjük az alkalmazott légideszantok méretét, az alkalmazás mélységét és az önálló alkalmazás tervezett időtartamát. Megvizsgáljuk továbbá az ejtőernyős, a vitorlázó-gépes-, rohamdeszant, illetve a repülőgépen leszálló módszerrel deszantolt erők alkalmazási arányát, emellett a különböző támogató elemek – ejtőernyős tüzéség, légi szállítású páncélozott felderítő erők, stb. – méretét és alkalmazásának jellegét is. Külön vizsgálat tárgyát képezi a légideszant csapatok együttműködése a légierővel, illetve az is, hogy a légierő képességei milyen mértékben befolyásolták a légideszant műveleteket. A szárazföldi haderő tekintetében a harcokcsi-csapatok harcászati illetve

hadműveleti képessége és alkalmazott harceljárása kérdéseinek tulajdonítunk jelentős szerepet, mivel ez az ellenség mélységében végrehajtott műveletek alapvető eszköze, illetve a légideszant csapatok által leginkább támogatott szárazföldi harctevékenység.

A hadtörténeti tapasztalatokat három részre osztottuk: részletesebben ismertetjük a hadműveleti, illetve a harcászati szintű bevetéseket és rövidebben a mélységi felderítő és diverziós akciókat. Keressük egyidejűleg azt is, hogy milyen arányban alkalmazták a légideszantot támadó illetve védelmi műveletek támogatására. A légideszant bevetések leírásakor törekszünk meghatározni azt, hogy a deszant milyen méretű szárazföldi csoportosítás támogatását hajtotta végre. Nemcsak a légideszant csapatok alkalmazási tapasztalatait kísérvük figyelemmel, hanem a szárazföldi haderő és a légierő teljesítőképességének változását is a háború évei alatt. Ennek alapján választ kívánunk adni arra a kérdésre, hogy a szárazföldi és a légi haderőnem képességei és a légideszant csapatok fejlesztése mennyisége és minősége mennyire volt összhangban egymással, és ez mennyiben hatott a légideszant műveletek végrehajtására. Végezetül figyelmet fordítunk a légideszant csapatok vezetésével kapcsolatos egyes tapasztalatokra is.

A légideszant csapatok szervezeti fejlődése

A légideszant csapatok szervezeti fejlődésének bemutatásakor országunként figyelemmel kísérvük a létrehozás körülményeit, a szervezeti fejlődés időbeni lefolyását, a bekövetkezett töréseket, a nagyobb személyi veszteségből fakadó megtorpanásokat. Vizsgáljuk a nagyobb hadgyakorlathoz, illetve a jelentősebb bevetésekhez kapcsolható szervezeti változtatásokat. Külön figyelemmel kísérvük a háború évei alatt folyamatosan változó haditechnikai környezetet, az alkalmazott páncélvastagság növekedését, a páncéltörő fegyverek teljesítményének emelkedését, egy-egy repülőgéptípus elavulását és gyártásának kifutását, a légideszant rendelkezésre álló haditechnikai eszközök számát a harci alkalmazásból fakadó fogyás és a gyártási kapacitások alapján, Ezek várhatóan kézenfekvő válaszokat adhatnak a légideszant csapatok szervezeti változásaira. A légideszant csapatok szervezeti felépítését – a rendelkezésre álló adatok függvényében - szervezeti ábrákon szemléltetjük.

Összegzés

A tervezett cikksorozat a fenti szempontok alapján a légideszant csapatok komplex vizsgálatát tűzte ki célul, kiemelt szerepet biztosítva a haditechnikai eszközöknek.

Reményeink szerint a második világháborús tapasztalatok összegzése távolabb vezet, mint egy egyszerű visszatekintés a múltba, mivel feltételezhető, hogy az 1930 és 1945 közti időszak vizsgálatával kimutathatóak napjaink korszerű hadviselési elveinek – az amerikai „*Airland Battle*” és a „*mélyégi hadművelet*” elve,²⁹ illetve a szovjet „*hadműveleti manővercsoport*” alkalmazása elvének – egyfajta előzményei, gyökerei. Napjaink és a közelmúlt amerikai és szovjet-orosz hadműveleti elgondolásainak és tapasztalatainak egyidejű vizsgálatát kiemelten fontosnak tartjuk. Az elemzéseket és értékeléseket az angolszász országok tengeri,³⁰ és a szovjet-orosz kontinentális³¹ hadikultúra együttes figyelembevételével kívánjuk elvégezni. *A kezdetektől máig elvégzett vizsgálat összegzésétől a napjainkban – és a közeljövőben – leginkább megfelelő légideszant harcéljárásra, szervezeti struktúrára és legfőbbképpen haditechnikai eszközrendszerre vonatkozó válaszokat várunk.*

Felhasznált irodalom:

1. A modern haditechnika enciklopédiája Guliver kiadó, Budapest 2001.
2. Az Országgyűlés 14/2004. (III. 24.) határozata a Magyar Honvédség hosszú távú fejlesztésének irányairól.
3. **Barrie Pitt:** The Military History of World War II. Chancellor Press, 1994, London.
4. **David Miller – Gerhard Ridefort:** Korszerű elit alakulatok. Kossuth, Bp. 1993.

---

²⁹ FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. 126-131. o.

³⁰ A tengeri hatalmakra az anyagcentrikus hadikultúra a jellemző.

³¹ A szovjet-orosz kontinentális hadikultúra a tömeges hadikultúrák közé sorolható, de a porosz-német mozgáscentrikus hadikultúrával közös eredetű, és sok esetben ebből is átvett elemeket.

5. **Dombi Lőrinc: Selyempokolák:** fejezetek az ejtőernyő történetéből. Zrínyi, Budapest, 1993. 79. o.
6. FM 100-5 Tábori kézikönyv: Hadműveletek. Kiadja a MH Vezérkara, Bausz Kft, Budapest, 1997.
7. FM 57-35 Tábori kézikönyv: Légimozgékony műveletek. Kiadja a MNVK 2. Csoportfőnökség, Budapest, 1973.
8. **Kőszegvári Tibor:** A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I.-II. ZMNE Egyetemi Kiadó, Bp. 2003.
9. **Kőszegvári Tibor:** Katonai stratégiák és doktrínák a hidegháború korszakában. ZMNE Egyetemi Kiadó, Budapest, 2000.
10. **Kőszegvári Tibor:** Hadviselés a 21. században – elképzelések, erők és eszközök. ZMNE Egyetemi Kiadó, Budapest, 1998.
11. **J. E. Miller – M Daniel – P. Bolger:** Going Deep: Division Air Assault Operations In: Military Review, 1993. 03.
12. **Mrazek, James E.:** Fighting Gliders of World War II. St. Martin's Press, New York, 1982.
13. **Reinhard Marek:** Ejtőernyős páncélelhárító zászlóalj. Truppenpraxis, 1992/6.
14. **Ryan – Mann – Stilwell:** A világ különleges katonai alakulatai, Ventus Libro Kiadó, Budapest 2003.
15. **Szabó József** (főszerk.): Hadtudományi lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995.
16. **Terry White:** A világ elit katonái. Zrínyi, Bp. 1992.
17. **Turcsányi Károly:** Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz.
18. **Juhász Ferenc honvédelmi miniszter:** Úton a XXI. század hadserege felé. 2003. 07. 31-én. Interneten közzétett összefoglalója a Védelmi Felülvizsgálat eredményéről HM KFI.